

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 14.

V Ljubljani, 15. julija 1884. l.

XXIV. leto.

Izboljšanje društvenega stanja po večjem blagočestji (pijeteti).

(Franjo Gabršek.)

(Dalje.)

II.

Pomanjkanje blagočestja razodeva se na različen način, kakor je tudi stališče različno, na katerem stojé pojedini slojevi človeške družbe, in to ali gledé svoje naobraženosti, ali pa z obzirom na njih stanovske stopnje. V obče pa se more reči, da se vedno bolj napredujoče človeštvo ni moglo izogniti onej npravstveni pokvarjenosti, katera vedno bolj izpodkopava tla pravemu blagočestju. Množeče se obravnave pred sodnijo o delavskih in drugih rovanjih kažejo, da spoštovanje božjih in človeških postav vedno bolj pojema. Koliko je ljudska šola temu društveni red uničujočemu pojavljanju kriva, težko je določiti, kajti v njeni vsi upravi ni ničesar, kar bi nasprotovalo blagočestnemu smotru. Jedino, kar bi se jej moglo očitati, bilo bi to, da ona vselej in o pravem času ne poseže s pravimi sredstvi vmes; pa ta krivda zadene večinoma le posamezne njene organe, t. j. učitelje, katerim je torej sveta dolžnost, da tudi v tej zadevi ne zanemarjajo svojega poklica. Pa to ne bi še mnogo izdalo, ko bi šola sama določevala značaj človeški; našla bi se še vedno sredstva, kako napake pojedinih vzgojiteljev izboljšati. A šolski vpliv traja le malo časa, in še takrat se ima ona boriti z razvajenostimi izza predšolske dobe; a tudi mej časom šolanja zavirajo šolsko delovanje razni činitelji, ter tako šolski vpliv izpodrivajo in uničujejo. Vrhu tega so še le naslednje leta merodajna pri utrjevanji značaja; v teh letih pa je človek izpostavljen tolikim slabim vnanjim vplivom, da se je le čuditi, kako da se vsaj neki del človeštva reši preteče pogibelji.

Kakor že prej rečeno, opazujemo pred vsem neko pojemanje pobožnosti ter s tem živega, nabožnega čuta. Vzlasti v obraženih krogih se obožava večinoma le učenostno znanje ali virtvoznost v umetnosti in tehniki, potem pa bagastvo in s tem združeno uživanje. Komaj da se še pripoznava versko izpovedanje v salonih imovitejših ali v sobah učenjakov. Na tisoče ljudi se ne udeležuje javne božje službe, niti ne trpé pobožnih navad v svoji hiši. Res, da prava pobožnost se razodeva vedno le v plemenitosti mišljenja, v resnično človekoljubnem teženji po občno najboljšem delovanji; a veselje do molitve je celó junaku najlepši kras, in le oni je najmodrejši, čegar vrednost in izpoznanje se vjema z živo zavestjo o Bogu in z otroško pobožnim čutom. Če pa se že v izobraženem delu človeštva kaže taka brezbožnost, tem manja more ta biti v onem delu, kateremu je najtežje raztolmačiti blagodejnost vzvišenih nazorov pri nižjih stanovih. To vidimo

povsod, se posebno pa v večjih obrtnih krajih, kjer je vedénje delavcev popolnem brezbožno in torej nrvstveno propalo. To stanje se pojavlja v brezmejni poželjivosti, v pokaženosti družinskega življenja, v brezobzirnosti na najnavadnejše oblike dostojnosti ter blagih navad; kar je čisto človeškega in božjega, to se prezira in zasmehuje. Zveza z Bogom je postala zeló rahla. Iz tega sledí nezadovoljnost s svojim stanom; čujejo se pritožbe o Bogu, ali, ker bi bila ta beseda preverska, o prirodi in osodi, ki je takim nezadovolj-nežem najslabše mesto odločila.

Zato veljá pred vsem, da se potrudi ljudska (kakor vsaka druga) šola, da napeljuje otroke k zdravi in pravi pobožnosti, da ukorenini v srcih prebivalstva živ, pobožen, pohleven čut in da tako reši zdanji in bodoči rod še večje pogibelji. To je tem potrebnejše, ker nabožno čuvstvo nima svojega vzvišenega pomena le gledé nrvstvenih, marveč tudi gledé tega, da se notranje življenje spravi v nekako ravnomerje z vnanjimi odnošaji, ker le tako umiri se dušni nepokoj, ki neprestano razburja duševne sile ter jih sili k pogubnemu pojavljanju. Ko hitro pa si prisvojé blažje duševne sile pretego nad slabejšimi, preneha razjedajoče koprnenje in vrenje, in človek se radovoljno udá blagim vplivom omike in časa.

Sredstev v dosegu nabožno-pobožnega čuta in mišljenja nima ljudska šola ravno v izobilji, a ta, s katerimi razpolaga, more jako koristno uporabljati. V prvi vrsti je skrbeti, da si otrok pridobí pravih in doumnih pomisli (predstav) o nabožnih predmetih. Te pomisli naj mu skuša učitelj nazorno in živo predočiti, z razmerami in željami otrokovim jih združiti ter tako razložiti, da jih more otrok za svoje individualno stališče uporabljati. Zato je treba otroka voditi od čutnosti k nadčutnosti, od zdanjosti k bodočnosti i. t. d. V prvi vrsti naj se otrok učí svoje roditelje ljubiti, razumne in dobre ljudi spoštovati, potem bode spoštoval in ljubil tudi nevidnega dobrotnika in modrega vladalca sveta. Varovati pa se je vsega, kar bi móгло nabožnost, to varstvo vseh kreposti, izpodkopati, ter vpríčo otrok ono, kar jim ima biti sveto in nedotakljivo, osmešiti.

Največ je na tem, kako je vzgojitelj spreten, koliko bodo ponujajoča se sredstva koristila nameravanemu smotru.

Tù nam je najprej omeniti verouka, kot onega predmeta, kateri meri naravnost na izboljšanje nabožnega čuta in nabožnega mišljenja, in s tem na povzdigo pobožnosti v otroških srcih. Kako naj se ta predmet poučuje, ne bodemo nadalje razpravljali, omeniti je le, da naj se ozira se posebno na nrvstveni nauk. Tako poučujoč treba učitelj, da jasno pregleda življenje v vseh raznoličnih odnašajih in primerljajih in da razvozljá največje tajnosti srca s pomočjo tega, kar je ali sam ogledal in doživel ali pa kar mu uporabnega podaja bogato zgodovinsko znanje; treba pa tudi naopačne jednostranske sôde odstraniti in učenca priversti do jasnega, zdravega, nrvstvenega razsodka.

Na tak način označila se bode pobožnost učenca po najkrajšem potu kot udanost Bogu, kot radost nad Bogom in do Boga. Iz teh udanosti izvira pa tudi krščanska ljubezen do bližnjega, kajti odnošaji, katere nam predpisuje naša vest in krščanska véra, so tudi z obzirom na naše bližnje jedni in isti; ta udanost se opira torej na radost nad našim bližnjim. V obojem pogledu torej, v pogledu na ljudi in v pogledu na stvarnika, vidimo, da izvirajo odnošaji iz istega vira, iz radosti ali iz srčnega blagougodja nad duhom in nad njega sovršenostjo; zato se mora po pedagogičnih pravilih sklepati iz udanosti do božjega in nevidnega na udanost do vidnega t. j. do ljudi. Komur se srce ne razširi pri pogledu na svoje najbližnje, in kdor se ne učí ljubiti svojih najbližnjih, svojih starišev, otrok, bratov, sester i. t. d., o tem tudi ne moremo misliti, da bode ljubil one, ki so mu oddaljeni. In kdor ne ljubi ljudi, katere vidi, kateri dejstvujejo na njega z vso silo

in bližino čutnosti, kako more ta ljubiti Boga, kateri stoji pred nami le kot podoba našemu mišljenju in čutenju. Zato, učitelj, uči pred vsem svoje učence ljubiti ljudi; ljubezen do ljudi kot nižjih in vidnih bitij bode začetek ljubezni do najvišjega duševnega bitja.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovénka

v

XVIII. veku.

XV. Stevan Küzmič, Slovenec, farar v Šurdu v Šimeški stolici na Ogerskem. Poslovenil je:

Nouvi Zákon ali Testamentom Goszpodna nasega Jezusa Krisztusa zdaj oprvics z Grecskoga na sztari Szlovenszki jezik obrnyeni po Stevan Küzmiczi Surdánskom Farari. V Halli Saxonskoj 1771. 8. 854. Predgovor spisal je M. Torkos Jožef, prednyeifi Farar Sopronfzki. Str. 814 — 818 so: Niftere z-Sztároga Zákona vö vzéte Epistole (Na Sz. Noucs ali Koledni I. Szvétek. Na czeplene Marie, ali Krifzt. poprietyà dén). Str. 814 — 854: Molítvi na vřáko Nedelo i Szvétek zrendelüvanoga Evangylioma (Na I. II. III. Koledni, Vüzenfzki, Rifzálfki Szvétek. Na I. II itd. po fz. Trojsztvi Nedelo itd.). — N ôvi Zakon .. po Küzmicz Stevani .. i Knige 'Zoltárszke. Szlovenscene po Terplán Sándori, Püczonszkom Farari. V Köszezi, 1848. Stampane z sztroskom i píszkmi Reichard Károla i Szinov. — Za evangeliške ali protestantovske Slovence na Ogerskem. — Črkopisje mu je: s — fz, sz; š — f, s, ff; z — z; ž — 'z; c — cz; č — cf, cs; šč — fcs, scs; é — ch; ly, ny — lj, nj; gy — dj, dž; ou — ô; ü — ü, ö itd. — Na primer bodi v sedanjem pravopisji:

a) Predgovor. Vsákomi, ki bode eta šteo Krsćeniki, miloščo, mér, blagoslov i zdrávje vu Gospodni našem Jezuši Kristuši. Amen! §. 1. Dvôje čüdovanja vrejdo Bože velike skrbí, kotero on mà na Stároga i Nôvoga Zákona ono pismo, vu šterom je svojo svéto volo od človečánskoga národa, jako žmetno správlenoga, zveličanja vö (ven) nazvejsto, se nahaja takše svedočánstvo: da nam je na obôje dvoje potrebno nej samo skrbljivo paziti; nego i dužni smo, kak za to prvo, tak i zato drügo, Bogi našemi spunoga srcà vsigdar hvalo dati . .

§. 13. Meo je i mà ešče Gospodin Bog vsigdar, kakti na ves človečanski, taki na ves Slovenski národ vu etom svojo Božansko skrb: da, liki je od srejdnejega morja notri do Bejloga vso Dalmacio, Istrio, Slavonio, Boznio i Bulgáριο, Horvački, Kranjski, Štajerski, Vogrski, Morski, Česki, Polski i Moškovitánski orsag žnjim napuno; tak je i vsakšem toga naroda razložkom jezíki níke nadigno; kí so na svojo materno rejč, všteroj so se porôdili, s. pismo obrnoli. Te drüge zdaj tà nihávši zadosta nam bode: či se spomenémo sKrájncov i zdolnji Štajercov; ki so, kak štimamo znašimi Vogrskimi vu Železnoj, Sala i Šomockoj stolici budúimi Sloveni vrét ostanki ovi Vandalušov; kateri so po Kristušovom rojstvi na pět stou (saeculo V.) zete kralevčine Vlaški i potom Španjorski orság, odnut pa prejk morja v Afriko odplavali. Med tistimi je že vleti národjenoga Kristuša 1562. Primuš Truber, Bože rejči vu Aurahi, kak se sam zové, sluga, Novi Zakon po Krajnskom jeziki z Glagolskimi piskmi ven dao. Na drügo leto pa, tó je 1563. Dalmata Antoni, Števan Istrianski i Jüri Jurjavič, dájo štampati znovič vtom jeziki vednom tali štiri Evandjeliste, vdrügom pa Apoštolov Djanje z Listmi i s. Ivana Oznanostjom vrét v Tibingi z Glagolskimi in Cyruliskimi piskmi, kak naši exemplárje kažejo, in 4to. Po eti ide Dalmatina Jüri i cejlo Biblio, to je, Staroga i

Novoga Zakona vso pismo, obrnè na Štajerski jezik zvelikim, kak pravi, trüdom; i dajo ven štampati vu Wittebergi v 1584. leti z Vlaškimi ali si bojni z Deačkimi piskmi in folio. Hvale je vrejden i Francel Miháo: ka je vu Luzácii budučim Slovenom, ali Vandalušom, Evandjeliom s. Mátaja i Marka 1670, s. Pavla k Rimlancom i Galátáucem list pa 1693. i potom cejli Novi Zakon 1706. darüvao v Budiši in 8vo. Koteroga so nasledüvali drügi štirje modri vučitelje rejči Bože vu našem vrejmeni: i ven so dali vse Stároga i Novoga Zákona knige vleti 1728. vu Budiši in 4to.

§. 14. Što de tak kráto našim med Mürom i Rábom prebivajučim Slovenom të s. Bože knige na svoj jezik, po šterom samom li vu svoji Prorokov i Apoštolov písmaj gučečega Bogá razmijo, obračati? geto je i njim zapovidava Gospodin Bog šteti; da je modre včinjio na zveličanje po vöri vu Jezuši Kristuši; to pa ni s Truberovoga, ni Dalmatinovoga, ni Frencelovoga, niti znikakšega drügoga obračanja (versio) čakati nemorejo. Ar tej naši Vogrski Slovenov jezik od vsej drügi dosta tühoga i sebi lastivnoga mà. Kakti i vu naprej zračúnani se veliki rázloček nahaja. Zato je potrejbno biló takšemi človeki naprej stópiti: kibi vetom delao Bôgi na díko, a svojemi narodi pa na zveličanje. Liki je i Gospodin Bog na to nadigno Števan Küzmiča Šurdanskoga Farara: ki je z Grčkoga poleg premôči i pomájanja Dühà svétoga zvelikom djedrnostjom na ete, kakšega šteš i čüješ, jezik cejli Novi Zakon obrnjeni i stroškom vnogi vöрни düšíc ven zoštampani i tebi ravno tak za toga zroka, za šteroga volo ti je že pred temtoga od njega správljeni Vöre Krfztsánfzke Krátki Návuk i v Halli 1754. štampani, vroke dáni itd.“

b) Prevod Luk. VI. 41. 42: „Ka pa glédaš tróho vu ôki brata tvojega; a tram pa vu tvojem lastivnom ôki ne vzemeš na pamet? Ali kakda moreš erci (ercti l. 1848) brati tvojemi: brat, niháj, naj vö (ven) vržem tróho, štera je vu ôki tvojem; sám pa vu ôki tvojem tramà ne vídiš; Skazlivec, vrži ven prvle trám z okà tvojega: i teda gléday; da ven vržeš tróho (trouho) z okà brata tvojega.“

Epift. na I. Advenfzko Nedelo. K Riml. XIII. 11—14: „I tó činte, znajóči vrejmeni; ka je vöra, naj že zesna gori stanemo. Ar je zdaj bliže knám zveličanje: nego gda smo vörvali. Nôč je preminóla; den se je pa približo: odvzmo zato ta dela kmice i oblejcmo rožjè svetlosti. Liki vu dnévi, pošteno hodmo: nej voblosünosti i pianosti; nej vpostelnicaj i vhotlivostaj; nej vu njefki i nenávidnosti: Nego oblejcte Gospon Kristuš Jezuša.“

Knige Žoltárske. I. Žoltar. „Blažen je on mož, ki nehodi po tanači ti neverni, i na stezi gréšnikov nestoji i na stólci špotlivcov nesedi. Nego vu Právdi Jehove má radost svojo, i od Nástave njegove si premišláva dén i nôč. Té je, liki drêvo pri járki posadjeno, štero prinesé sád svoj, vu svojem vrêmeni, šteroga listje nepovêhne, i vse kakoli de činio, srečno bode. Nej tak ti neverni, nego so, kak pleve, štere vöter raztori. Záto neobstojijo ti neverni vu sôdbi, ni gréšnici vu občini ti pravični. Ar zná Gospôd stezo ti pravičnú, ali pôt ti neverni vesne.“

XVI. Franc Saveri Tauffrer, poslednji opat Zatiškega samostana, kteri je bil odpravljen 25. okt. 1784; pospeševal je začetno šolstvo, dobil častno pokojnino. „Tauffrer Franc. Xav. Carn. Abbas Sitticensis exemti et antiquissimi Ordinis Cisterciensis imprimendum sine nomine dedit:

Kratki Zapopadik Keršanskiga Navuka, za otroke, inu kmetiske lüdy. Labaci. Eger. 1770, in 12. saepe recusus: sed omissa in posterioribus editionibus ad calcem adjecta methodo cum aliqua solemnitate prima vice communicandí proles (Bibl. Carn. 54 — Šaf. 25. 118). — Po latinskem predgovoru razlaguje se krščanski nauk str. 1—85; nato latinski in slovenski „Methodus . . Sacerdos alloquitur proles . .

parentes . . iterum proles . . Sanct. Euch. Sacramentum . . Gratiarum actio . . Facilis et utilis catechizandi methodus (str. 85—116)“. — V dokaz pisave in besede bodi: Sacerdos genuflectens ex cornu Epistolae alloquitur Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum:

„O dobruťlivi Jesus! ti si te maihne usselej lubiu, ti si rekou tuojm Apostelnam: pustite te maihne k' meni priti. Pole! jest neureden Mašnik sem dones k' tebi perpelou te maihne ocirane na truplu, še več pak na duši, kir upam, de leti ussi še imajo ta guantec te perve nedoužnosti, inu de tuoje podobe sami u sebi še nisso omadežali. Leti so tuoji carkliučiki; zavoljo tega o dobruťliu Jesus! pridi k' niem, pogmirej u nieh to živo viero, terdnu zavupainje, inu gorečo lubezen: dai niem tuoi sueti žegen, de bodo tebi živeli, inu tebe stanovitnu lubili. O lubeznivi Jesus! neperpusti, de bi iz leteh eden tebe z' enem samim smertnim greiham režalou, aku pak ti kai takiga prevedeš; prossim jest tebe, pusti njega popreid umreti, koker eno tako veliko hudobijo dapernesti (str. 97. 98).“

XVII. Inocencij Tauffrer, r. 19. jan. 1722 na Turnu (Weixelbach) poleg Višnjegore, duhovnik iz tovarštva Jezusovega, profesor v Pasavi, na Dunaju, v Ljubljani, predstojnik gimnazijski, celó po odpravi redovi, u. 14. jan. 1794. (Prog. Obergymn. Laib. 1861. S. 10. Nečásek.) — „Tauffrer P. Innocentius Carn. e S. J. Praefectus scholarum humaniorum in gymnasio Labacensi, in quo Theologiam moralem docuit; post suppressam Societatem Jesu Archidiaconus Goritiensis per superiorem Carnioliam constitutus, tacito suo nomine evulgavit:

Compendium Ritualis Labacensis latine, Carniolice et germanice cum assistentia moribundorum. Lab. lit. Eger. 1772, in 12 (Bibl. Carn. 54. — Šaf. 25. 111).“ — V semeniški bukvarnici pa je z naslovom: Comp. Rit. Labac. cum appendice germanica et Carniolica. Pro assistentia moribundorum, curatorum usui, et comodo. Tergesti. Typ. Trattner 1757. 12. — 1771. Typ. Winckowiz. — Slovenščine je v tej knjižici le malo, pri sv. krstu (Koku se iema jemenuate tu dette? Kai selifch od te Cerkue Boshie? Kai tebi da ta vira?); pri sv. obhajilu (Pogleite to jagne Boschie, pogleite Katiro uffiga fueta grehe odiemle . . O Gospud! jeft niffim ureden, de ti gredefch pod mojo Streho, temvz reze le eno beffedo, toku bode osraulena moja dufchiza); „Litante inu Perporozhajne te dushe“ na zadnjih deveterih listkih brez stranic (Gospud ufmlji se zhes nafs . . Bodi nemo (ne) Miloftven . . Molitou. Sadno sdihvajne eniga umereozhiga . . O Jesus ufemi gore mojo dusho ù toje roke! ô Jesus jeft mojo bogo dusho tebi perporozhim.“ — V zvezku I. 1771 je na pr.: Koku se ima jemenuati . . Kai shelifh od te Cirkue . . gredefh . . dufhiza . . Bodi njemo (nji) Miloftliv . . Perporozhenje te dufhe . . Sadnu sdihvanje eniga umerejočiga itd.

9. Rituale Labacense . . jussu . . Leopoldi Josephi, Episcopi Labac . . Comitibus de Petazziis . . Lab. Eger. 1767. 4° ima nekoliko tej podobne slovenščine na pr. Koku se ima jemenuate tu dette? Kai felish od te Cerkue Boshie? (str. 13); Pollete to Jagnie Boshje, pollete kir vřiga fucita grehe odjemle (str. 90.) — De sacramento matrimonii exhortatio carniolica: „Izvoleni k' zakono nameinjeni Paar! Ta Stan, h' keteremo vi želite pérstopiti, je vsegamogočni Bug kmalu po stvarjenjo téga Svetà, inu Človéka v témo Paradižo gori postavil, inu skerbnu v' temu pogubleinjo tega gmein Potupa ohranil. Letà Stan je Christus v ti postavi te Gnade pričejoč v Kani Galilaeij ciral, z pervim čudežam počastil, ja celú k' vsokusti eniga svetiga Sacramenta povikšal, inu letokù tudi to Gnado perdal itd. (str. 259. cf. Clapshe str. 18).“

Slovstvena zgodovina v slovenski ljudski šoli.

(Piše **Gradimir.**)

(Dalje.)

Miroslav Vilhar.

(Glej 13. berilno vajo: „Cena“.)

Našemu národu priljubljeni pesnik Miroslav Vilhar se je rodil 1818. l. na Kalci na Kranjskem Notranjskem, kjer je imel grajščino. Učil se je na Dunaji ter je sploh bil popolnoma nemško odgojen. Iz prva je speval nemške pesni, a kmalu se odloči, da vse svoje moči posveti ubogemu slovenskemu národu, kateri je bil posebno v njegovi dobi krepkih podpornikov potreben. Takoj pričnè pisati v slovenskem jeziku pesni, ki so neizrečeno dopadale. In ni čuda, saj so vse tako lepe, v gladko-tekočem jeziku zložene, da - si priproste; izšle so iz čutečega srca, in našle so pot v srce národa! — A Vilhar je imel še drugo lepo zmožnost; on namreč ni le pesni znal zlagati, nego znal jim je tudi napeve skladati. Človeka, ki h kaki pesni napev zloži, zovemo skladatelj. Miroslav Vilhar je bil torej pesnik in skladatelj ob enem. Nekatero njegove pesni in napevi so postali užé popolnoma národní, t. j. národ jih povsod rad popeva, ker so se mu neizrečeno omilili. Kako radi požete tudi vi, ljubi otroci, lepo pesenco:

„Po jezeru, bliz' Triglava,
Čolnič plava sim ter tje! . . .“

Vidite, to pesenco je zložil Miroslav Vilhar in tudi napev ji je preskrbel. In kako mila nam je Vilharjeva pesen in napev:

„Bom šel na planin'ce,
Na strme vrhé!
Bom slišal od daleč
Zagorske zvoné!“

Gotovo nij ga kraja na Slovenskem, da ne bi bile znane take in enake Vilhar-jeve pesni; z njimi se razveseljuje mlado in staro! In ravno to, ljubi moji, dokazuje, da so take in enake Vilhar-jeve pesni zares krasne, ker le lepe pesni, ki gredó národu k srcu, kmalu se jako razširijo, ter jih národ poje od roda do roda!

Miroslav Vilhar je iz prva svoje pesni priobčeval po različnih časopisih; a 1860. l. jih priobči v posebni zbirki; dal pa je tudi nekaj zvezkov svojih napevov in marsikaj družega natisniti. Gotovo se še dobro spominjate, ljubi moji otroci, kako veselje ste imeli, ko ste videli svoje součence, ko so predstavljali igro „Kaznovana radovednost“, t. j. igra, ki je bila natisnena v „Vrteci“. Tudi Miroslav Vilhar je spisal več takih in enakih iger, ki se še dandanes pridno predstavljajo po Slovenskem.

Od 1860. l. je M. Vilhar stanoval v Ljubljani, kjer je bil deželni poslanec. Izdajal je 1863. l. tudi časopis „Naprej“, v katerem je moško branil národne naše pravice.

Miroslav Vilhar je bil iz prva premožen mož; zato je podpiral tudi z denarjem vsa podjetja, ki so bila v korist našemu národu. Ker so ga vrhu tega tudi priobčevani spisi, katere je iz svojega žepa zalagal, mnogo denarja stali — bilo se je njegovo premoženje precej stajalo. Po mnogih prestalih britkih izkušnjah je umrl v dan 6. avgusta 1871. l. A da-si je blagi mož umrl prerano, storil je mnogo v korist svojega národa, za katerega je bil ves navdušen. V vzgled nam bodi národna njegova požrtvovalnost in ljubezen!

Peter Gros.

(Glej 15. berilno vajo: „Sirota Jerica“)

Peter Gros je zdaj učitelj v Zagorji pri Savi na Kranjskem. Rojen je v dan 17. febr. 1834. l. v Tržiči na Gorenjskem. Že od mladih nog ga je veselilo slovensko čitanje in spisovanje. Kot učitelj je Peter Gros užé pred 20. leti spisoval povestice in pesnice, katere je na svetlo dajala „družba sv. Mohora“. Zdaj je užé večleten, marljiv sotrudnik „Vrtecev“. Posebno v prejšnjih tečajih „Vertečevih“ se nahajajo nekatere prav mične pesnice in povestice Peter Gros-ove.

„V r t e c“.

(Glej 23. berilno vajo: „Bog je pravičen“.)

Lepa ta povestica („Bog je pravičen“) bila je natisnena užé svoj čas v „Vrteci“; zato je pod njo naravnost opomnjeno, da je vzeta — „iz Vrteca“. Kateri od vas ne pozná „Vrteca“, prelepega tega lista, navlašč pisanega za slovensko mladino? Saj me vsak mesec, ko izide, hrepeneči poprašujete po njem, in željno ga prebirate ter se ga neizmerno radujete!

List „Vrtec“ izhaja od 1870. l., torej užé 14. leto. Odkar je 1851. l. nehal izhajati mladinski časopis „Vedež“, ki je od 1845. l. hodil na dan, Slovenci nismo imeli časopisa, ki bi bil namenjen slovenski mladini v zabavo in pouk. „Vrtec“, pod urednikom vrlega učitelja g. Iv. Tomšiča, prinaša lepe povestice, pesnice in druge poučne spise; ima lepe podobe, in v prejšnjih letih je prinašal tudi kaj mične napeve. Želeti bi bilo, da si ga naroči vsaka družina, katera le količkaj more, ker je vsestransko najgorkejšega priporočila vreden!

M a t i j a V a l j a v e c.

(Glej 26. berilno vajo: „Kam in kje“?)

Pesnik Matija Valjavec se je rodil na Béli blizo Preddvora na Kranjskem l. 1831. Zdaj živí kot gimnazijalni profesor — t. j. učitelj na latinskih šolah — v Zagrebu na Hrvatskem. On je užé prav zgodaj pesni zlagal, ter jih objavljaj pod izmišljenim imenom „Matija Kračmanov“. Tako navado imajo mnogi pesniki in pisatelji, kateri nočejo, da bi se njih pravo imé precej izvedelo. Izdal je tudi celo knjigo svojih pesni, katere moremo imenovati krasne. Valjavca štejemo sploh mej najboljše pesnike slovenske. On nam je po različnih časopisih spisal mnogo poučnih sestavkov; preložil nam je marsikoje lepo delo iz tujega jezika v slovenščino, ter se nam je po svojih učenih spisih skazal izbornega učitelja slovenskega jezika. Tako nam je n. pr. spisal: „Izgledi slovenskega jezika na Ogerskem“; poučil nas je, kako naglašati slovenske besede in še dokaj družega. V čemer pa gre Valjavcu posebna zasluga, to je da premarljivo nabira národnih pesni. A porečete: Kaj so národne pesni, in zakaj je pohvalno in zaslužno, da jih nabiramo? Národne pesni so one pesni, katere národ — t. j. ljudstvo — užé od davnih časov prepeva in od katerih se ne vé, kdo jih je zložil. Pred davnim časom živel je kdo, ki je o tem ali onem predmetu zapel. Njega samega so v teku časa pozabili, a pesen njegova se je tako dopadala, da se je širila koj iz začetka od ust do ust, pozneje od vasí do vasí, ter je postala na tak način s časom prava národova svojina. Národne pesni, kakor navlašč stvarjene za petje, živijo časih sto in sto let. In to jim baš daje veljavo, zakaj slabo blago pride in preide hitro. Národne pesni nam zvesto kažejo, kakšni so bili naši pradedje, kaj so delali, s čim so se veselili, kaj jih je žalostilo i. t. d. Kakor užé rečeno, one so pripravne za petje, pojó se, rekel bi, kar same; pesen in napev nastala sta navadno ob jednom, razširivši se potem po krasni slovenski naši domovini. Národne pesni niso — kakor druge —

umetno, nego silno priprosto zložene; mnogim manjkajo celó ujeme ali rime, jezik jim je lahko umljiv, domač, tak, kakoršnega govori priprosti in pošteni slovenski naš kmet.

Slovinci imamo mnogo mnogo prav lepih národnih pesni in napevov. Neka národna pesen — o „Lavdonu“ — natisnena je tudi v našem berilu. Kdo jo prebere, pa se ne zamisli v one tožne čase, ko je divji Turek pustošil po slovenskih pokrajinah?

Národne pesni zapisovati, zaslužno in pohvalno je delo. Tudi vi, ljubi moji, vadite se lahko užé zdaj zapisovati krasne take pesence, katere slišite domá iz ust kacega sivolasega starčka ali pa jako stare babice. Tako ostanejo take pesence v národu, izmej kogar so vzete.

Isto tako kakor národne pesni važne so tudi in zapisovanja vredne národne pripovedke, t. j. pripovedke, katere se širijo užé od starih časov mej našim ljudstvom. — Valjavec užé od nekđaj marljivo nabira in na svetlo daje tako náradno blagó, zaradi česar mu bo národ slovenski vedno hvaležen.

Jožef Virk.

(Glej 30. berilno vajo: „Sreče dom“.)

Jožef Virk se je rodil 16. marcija 1810. l. na Podrečem na Kranjskem. Stariši njegovi so bili ubožni ljudje; a ker so ga podpirali nekateri dobrotniki, mogel je iti v Ljubljano, kjer se je šolal. Kot učencec na gimnaziji, dobí Virk učitelja Matijo Čopa, znanega, prerano umršega učenjaka slovenskega, ki je mlademu Jožefu obudil veselje do materinega jezika, in ki ga je navduševal za to, naj zлага slovenske pesni. Ko dovrši latinske šole, odloči se za duhovski stan. Učil se je bogoslovja najprej v Ljubljani, potlej v Celovci. — V Celovski bogoslovnici mu je bil duhovni voditelj pozneje škof Ant. M. Slomšek, ki je bil neutrudljiv v tem, da je Virka spodbadal k marljivemu pesnikovanju, t. j. k zlaganju pesnij.

Po prejetem mašnikovem posvečenju služil je Virk po različnih krajih naše domovine kot duhovni pastir. Znamenito je, da je svoj čas kaplanoval tudi v Vuzenici na Štajerskem, kjer mu je takrat bil nadžupnik A. M. Slomšek, poznejši škof lavantinski. Naposled pride Virk za župnika v Loče na Štajerskem, kjer je po 19. letnem službovanju po kratkej bolezni umrl 4. januarja 1880. l.

Pokojni Jožef Virk je bil blaga duša, vrl narodnjak, iskren duhovnik, marljiv učitelj in eden najpriljubnejših pesnikov slovenskih. Njegove pesni, katerih je zložil ogromno število, priproste so sicer, a ker so tako zložene, da gredo národu do srca, prikupile so se neizmerno ter se razširile tako, da se lahko o njih trdi, da so zdaj užé popolnoma národne. Svoje pesni je Virk priobčeval po družbi sv. Mohora in drugih listih. Speval je poleg posvetnih tudi pobožne pesni; sosebno so na glasu njegove „Marijine“. Otroke je pokojni Virk jako ljubil; sam je trdil: „Moje največe veselje je bilo od nekđaj mej šolskimi otroci“. A vrhu vsega tega bil je v vsem svojem obnašanju jako ljubeznjiv; rad je katero zapel ter je bil sploh dobrovoljen mož.

(Dalje prihodnjič.)

Poročilo c. kr. okrajnega šolskega nadzornika Iv. Lapajne-ta
o stanju šolstva v Novomeškem okraju 1884. l. z nasvétí, kako bi se omenjeno šolstvo boljšalo.

(Priobčil pri učiteljskem zborovanju v Novem mestu v dan 2. julija 1884. l.)

Še le pol leta je, od kar se mi je izročila skrb za ljudsko šolstvo v tem okraju, vender sem imel že toliko prilike, da sem se skoro do dobrega prepričal, v kakšnem

stanji se nahaja. Doba ta je sicer kratka ali kdor se peča že veliko let z ljudskim šolstvom v občē, kdor vse svoje življenje posveti tej stroki, kakor jaz, zadostuje mu tudi ta primeroma kratek čas, da si upa izreči nepristransko sodbo, ne da bi delal krivice raznim faktorjem, ki so v teku tega leta in v prejšnjih dobah pri šolstvu v tem okraji sodelovali.

Novomeško okrajno glavarstvo šteje 46.493 prebivalcev (po ljudskem štetji od 1880. l.); za šolo godnih otrok se je letos izkazalo 6196, torej 13%. (Navadno se računi, da je od vsega prebivalstva dobrih 10% za šolo godne mladine.) Od teh je hodilo v šolo 4353, t. j. 70% od šolsko-godnih otrok. Lansko leto je bilo izkazanih 5881 za šolo godnih, in 4038 jih je hodilo v šolo, torej se je za 1% število za šolo godnih in za 2% število šolskih otrok pomnožilo. Število tistih otrok, ki so bili v šolo vpisani, pa so šolo zanemarjali, t. j. iz nikakor ne opravičenih vzrokov šolo pogostoma opuščali, je bilo letos izkazanih $\frac{3}{4}$, torej 7.2%. Rednih šol je bilo 29. V njih so delovali postavno izprašani učitelji; samo v treh šolah so bili učitelji za silo. Od teh 29 šol ste 2 čveterorazrednici, 5 dvorazrednic, ostale (22) so bile enorazrednice. Šol za silo v tem okraji letos ni bilo. Po spolu je bila ena sama (čveterorazrednica) samo za dečke in ena sama (dvorazrednica) le za deklice, druge so bile po spolu mešane. Po jeziku je bilo 25 slovenskih šol, 4 so bile pa nemške. V 3 slovenskih šolah poučevala se je nemščina kot zavezni predmet v smislu obstoječih ukazov; v 1 šoli je bila nemščina neobligaten predmet, pa še v tem se je radi premajhnega števila otrok prostovoljno poučevalo. V nemških šolah (1 je dvorazrednica, 3 enorazrednice) se v slovenščini ni poučevalo. V vseh šolah je poučevalo: 6 nadučiteljev, 1 nadučiteljica, 29 učiteljev, 4 učiteljice, skupaj 40 moči; mej moškimi močmi je 5 duhovnikov (4 redovniki, frančiškani). Od teh učiteljev nimajo 3 postavnih preizkušenj, 7 jih ima samo 1. preizkušnjo (zrelosti). 3 učitelji — redovniki imajo pa preizkušnjo (spričevalo sposobnosti) za zasebne ljudske šole, ostali imajo pa za javne občne ljudske šole potrebna spričevala učiteljske sposobnosti.

Ker je v vsem glavarstvu 46.493 stanovalcev, 6196 za šolo godnih otrok in 4353 šolskih otrok, tedaj pride na 1 učitelja ali na 1 razred 1162 ljudi, 155 za šolo godnih in 109 šolskih otrok.

S šolami v tem okraji niso v zvezi otroški vrti ali drugi zavodi na pr. nadaljevalni kmetijski ali obrtnijski tečaji. Samo na 2 šolah je bil kmetijski tečaj po zimi, t. j. poučevanje odraslih (in mladine) v kmetijstvu v nešolskih urah. Poučevanje šolske mladine pred dopoludansko šolo v sadjereji in morebiti tudi v družih kmetijskih strokah, kakor sem našel zaznamovano na mnogih urnikih v tem okraji, je sicer vse hvalevredno, ako se je le količkaj izvrševalo; vender se tako poučevanje ne more zvati kmetijski tečaj, kateri se na kmetih najlože vpelje ob nedeljah pred ali po službi božji, dopoludne ali popoludne, ali pa obakrat. Takega pouka se morajo pa na vsak način odrasli ljudje udeleževati; kajti le ti imajo popolno zmožnost in resnost umeti težke in resne kmetijske nauke. Na kmetijskih tečajih se je poučevalo največ v sadjereji, nekoliko tudi o poljedelstvu, živino- in vinoreji. Na vsaki šoli je bila v tem okraji — kakor postava zahteva — tudi ponovljevalna šola ob četrtkih, v katero je po izkazih učiteljev še precej otrok hodilo, ako je res. Na vsaki šoli je bil pouk celoleten, celodnevno poučevanje je bilo samo na 2 šolah, poluletnega poučevanja pa ni bilo na nijedni učilnici, kar tudi biti ne smé. Na nekaterih šolah so hodili jako oddaljeni otroci samo po 2krat na teden v šolo. To se sicer ne strinja prav s šolskimi postavami in ukazi, tudi ovirajo taki učenci, ako se učitelj le malo ž njimi peča, nepretrgano napredovanje v predmetih; če se pa pomisli, da je 2 uri od šole oddaljene otroke težko primorati, da bi vsak dan v šolo hodili, mora se le pohvaliti šolsko vodstvo, ki je to vpeljalo. Taki slučajji so mi 3 znani. — Po šolah

tukajšnjega okraja se učé vsi predpisani predmeti, le telovadba se učí na nekaterih šolah, pa še na teh le nekoliko v šoli (redne vaje), manjka namreč telovadišč, telovadnic, telovadskega orodja, pa tudi učitelji, ali ne znajo tega predmeta, ali pa nimajo veselja do njega, kar se v nobenem slučaju ne smé odobravati, kajti za dečke je in ostane telovadba potreben in obligaten predmet. Zato moram učiteljstvo opozarjati, da tega predmeta v bodoče brez postavnega vzroka ne zanemarja. Drug predmet, ki se tudi ni učil na vseh šolah, so ženska ročna dela za deklice, vendar mi je od 27 nadzorovanih šol do zdaj znanih samo 7, kjer se za ta predmet ničesar ni učinilo. Dotična šolska vodstva moram opozarjati, da poizvedujejo po sposobni ženski, katera bi ta nauk prevzela in da jo potem šolskim gosposkam naznanijo; kajti ženska ročna dela za deklice so obligaten predmet ljudskih šol, in se morajo učiti. — Šolski otroci v tem okraji so videti še dosta bistrega duha in precej voljni, ter še dosta ustrahovani. Tudi telesnega zdravja niso videti slabega; obleke niso otroci ravno slabe imeli; nasproti sem z veseljem zapazil, da so bile deklice po nekaterih šolah dosta čedno in snažno oblečene, lepo počesane, kar dela posebno ugoden vtis na človeka, zlasti če niso pokrite v šoli, kar učitelj ne smé trpeti. Zapazil sem pa na šolah, katere so imele razne pomanjkljivosti, da se od deklic kar ne térja, da bi bile odkrite v šoli.

Po narodnosti so šolski otroci v tem okraji Slovenci in Nemci; učitelji so izkazali 5666 Slovencev in 530 Nemcev t. j. Kočevarjev. Nekaj malo je slepih in gluhonemih otrok. Od učiteljstva v obče se ne more zahtevati, da bi poučevali tudi slepe in gluhone otroke. Ako se je pa kdo tudi v teh strokah vežbal, naj se usmili takega otroka. Kar pa učitelj v tej zadevi opustiti ne sme, je to, da dotičnim starišem svetuje, da spravijo take revčke v zavode za slepe in gluhone. Večkrat so razpisane štipendije za take siromake; učitelj naj to naznani starišem, ter naj jim svétuje in pomaga v tej zadevi. Dušno ali telesno za šolo preslabih otrok je bilo na teh šolah, katere sem že ogledal, precej. V tej točki moram gg. učiteljem svétovati, da se sami prepričajo, ali je otrok res preslab za šolo. Prilika za to je zlasti v počitnicah, ko učitelji potovaje od hiše do hiše sestavljajo šolsko matico. Pa tudi mej šolskim letom lahko zahteva učitelj, da stariši otroka pripeljejo, da ga on sam vidi in ž njim govori. (Dalje prih.)

Pravna razmerja ljudskih učiteljev na Kranjskem.

(Obravnava učiteljske konferencije pri sv. Petru na Pivki v dan 2. julija t. l. — Matija Rant.)

I. Starostne doklade.

V §. 30. postave z 29. aprila 1873. l. (za uravnavo pravnih razmer ljudskih učiteljev) določene so učiteljem ljudskih šol starostne doklade. Po tem §. pripadalo bi vsakemu učitelju na Kranjskem po šest — 10% starostnih doklad njegove najnižje letne plače od časa, ko je izpit učiteljske sposobnosti izvršil in potem tudi drugim postavnim določbam do svojega 30. službenega leta točno zadostoval. No, le-tá §. je sam na sebi popolno pošten, pravičen in nepristransk, ker ne dela mej ljudskimi učitelji nobenih posebnih izjém.

A v tej postavi mej odstavkom: „Prehodne določbe“ nahaja se §. 87., kateri je nam starejem učiteljem huda šiba, ker nam célo tretjino starostnih doklad odréka in jemlje, ter nam céla tri službena leta za eno samo službeno leto, ali célih dolgih 15 službenih let v dosego I. kvinkvenije jemlje in v pošte v računi. Resnično in naravnost rečeno, ta je pa malo huda za nas stareje ljudske učitelje, koji imeli smo skoz célo

vrsto let — do splošne nove šolske preosnóve — tú in tam z vsemi neprijetnostimi boriti se, osobito pa z nepomenljivim, da — prepíčlim, gmotnim položajem. Da tudi mi starci ravno mej staro zavrženo šaro še spadali nismo, dokaz temu je vsa — dandanes po raznih stanovih družbe človeške v deželi še živeča inteligenca, katera je prvo podlogo svoji izobrazbi, in vzgoji pri starejih učiteljih na tedanjih trivijalnih in normalnih šolah vzprejemala, na katere podlogi izobraževala se je dalje do svoje zdanje izomike.

Nova šolska doba se pa do zdaj nima v tem obziru še z nobenimi posebnimi odlikami in izrednimi koristnimi uspehi ponašati, ker njeni pričakovani „koristni sad“ ni še dozorel. A kadar dozori, zdí se mi in z gotovostjo tudi trditi morem in smem, da ne bode ravno tako sladák in prijeten, kot se je to od vseh strani z malo izjemo sploh pričakovalo. — Bode namreč dosta pikrega in trpkega vmés! — Vzroki temu so znani.

Preje obdelovalo se je v šolah manj tvarine, a ta bila je, strogo odbrana in pošteno premléta, tudi javnemu življenju praktično-primerna; zdaj zahteva se vsega obilo, a mej to obilico je mnogo za javno življenje popolno neprimerne, ker se v vseh slojevih ljudskega šolstva sploh vse po enem kopitu kroji. Tukaj-le se srečujejo vsi ljudski učitelji, stari in mladi, na enoistem mestu in v enoisti ulici; postopek pri pouku in sploh vse drugo zahteva se od vseh enako. Tudi zahtevanja o uspehih pri poučevanju se mej starimi in mladimi prav nič ne razlikujejo. Vsi vkup so pod enoisto postavo, pod enoistimi deželnimi in državnimi šolskimi oblastnjami, in v tem okviru mej starimi in mladimi (ljudskimi učitelji na Kranjskem) nikjer ne najdem tudi najmanjše izjeme in razlike, ker so gledé dolžnosti in torej tudi trudapolnega delovanja postavno — vsi enaki. Kjer so enaka bremena, morale bi biti tudi jednake pravice. Če so užé gledé dolžnosti, naj bili bi tudi gledé starostnih doklad stari in mladi ljudski učitelji na Kranjskem vsi enakopravni. S tem bi se dalo vsakemu posebej in vsem vkup, kar je njihovega, čemur gotovo ne v pravi logiki in tudi v naravi nasprotovalcev ni. Kar morajo mlajši učitelji še le zasluževati, doslužili bili so stareji sè svojim neumornim delovanjem užé zdavno; in to delovanje ne more noben nepristransko misleči človek zametavati in v nič devati, ker bi ga sicer živi dejanski dokazi pošteno zavrnil in tudi na laž postavili.

II. Primerne opravilne doklade enorazredničarjem.

Kmetovalec na deželi in pa ljudski učitelj enorazredničar sta dva faktorja, katerih vsak je tako rekoč popolno sam na-sé navezan. Vsak za-sé mora obdelovati trdo, pusto in gručasto ledino; prvi borí se trudapolno v potu svojega obraza za telesni obstanek vseh drugih stanov in poleg truda svojega sam za-sé najrevnejše životari. Drugi orje pa robato ledino na duševnem polji, na katerem žrtvuje vse svoje dušne in telesne močí v vzgojo in izomiko deželanov vseh stanov.

Za velikanski trud svoj, odškodovana sta mej vsemi drugimi stanovi najmanj in najskromneje. Prvemu preté vsakovrstne uime, ter ga dostokratov poleg vsega prizadevanja po vsem ugonóbé; drugi se ima pa poleg brezbrojnega in trudapolnega stanovskega dela z britkimi, gmotnimi nezgodami boriti. Tlaka prisojena je tudi obéma; kmetovalcu čestokrat po elementarnih nezgodah, katere ga pogostoma zadenejo, ter mu ves njegov trud, delo, pot in prizadevanje popolno uničijo, — a ljudskemu enorazredničarju pa po smislu in v okviru dotične postave, z §. 41. deželne šolske novele z 9. marca 1879. l., katera ga v pisarsko tlako sama obsoja mej tem, ko vsem drugim ravnateljem večrazrednih ljudskih šol opravilne doklade priznava.

Enorazredničar mora vso ogromno pisarijo gledé šolskega vodstva brezplačno opravljati; ako dalje hoče, da mašina krajnega šolskega svéta po deželi sploh popolno v svojem teku ne zastane, mora se tudi tù v korist in blagor šolskega napredka gledé

vsakovrstnih pisarskih, in to ne ravno malih — opravil, tlaki posvetiti in žrtvovati se. Ta izjema ravnateljev na ljudskih enorazrednicah od opravičnih doklad ni z nobenim pravim sklepom v soglasji, nego je temveč z vsakim pravim pravnim razlogom v nasprotju. Dalje pa tudi taka izredna izjema gotovo na korist šolskega napredka blago dejno ne vpliva, ker tlaka je le tlaka, to pa še posebno, če je prisiljena.

III. Vštevanje službenih let v pokojnino (ljudskim učiteljem) od časa, ko je kdó zrelostni izpit dovršil in potem kot učitelj dalje uspešno deloval.

Vzemimo v zagovor na priliko le tá-le slučaj: „Koliko jih je ob vojaškem naboru k vojakom potrjenih, kateri ob tem momentu ravno da malo čitati in za silo svoje imé zapisati znajo. — Ta ali uni takih učenjakov mej aktivno službo potem še nekoliko hodi v vojaško šolo, kjer se nekoliko zopet izvežba in opili. Prišedši od vojakov, ponosen na svojo pridobljeno izomiko, prosi za — ravno razpisano mesto sluge pri kakem c. k. uradu ali tudi pri drugih javnih napravah, koje tudi dobí. Tukaj je potem zopet priden in pošten, se dalje nekoliko beríži — osobito v prepisovanji; — iz takega sluge nastane potem pisar, a ta prelevi se slednjič v pravega uradnika z dobro letno plačo. V posledici prejema tak gospod potem tudi svoje starostne doklade polnoštevilno, a za pridobitev pokojnine računí in šteje se mu pa ves čas od onega dneva, ob katerem bil je k vojakom potrjen. To je vse prav in pošteno, kar naj bi se pač tudi ljudskim učiteljem brez izjeme privoščilo, kadar so gledé postavnih preizkušenj svojo dolžnost storili, ter naj bi se jim tudi skoraj postavno zagotovilo.

Vsak ljudski učitelj moral se je za svoj težavni in prevažni poklic gotovo bolj in trudapolno pripravljati, nego ravno omenjeni služnik. (Dalje prih.)

Učiteljska konferencija mestnega okraja Ljubljanskega.

(Dalje.)

VI. Petje.

Gledé na ministerski ukaz z 8. junija 1883. l. naj se k splošnemu smotru še pri-
stavi: Auch der Kirchengesang ist zu pflegen.

VII. Telovadba.

Pri tem predmetu je samo ta v postavi z 2. maja 1883. l. določena preuredba, da telovadba deklicam ni zapovedana (obligatna), zatorej se ne šteje mej zapovedane (obligatne) ure.

Za II. razred naj se postavi namesto $\frac{2}{2}$ uri — 1 ura (po okoliščinah pa tudi $\frac{2}{2}$ uri).

VIII. Ženska ročna dela za deklice.

Mnogo je deklic, katere se bodisi domá ali v kakem otroškem vrtu ali v otroški vzgojevalnici z ženskimi ročnimi deli (posebno v Ljubljani) že pečajo popred, preden stopijo v vsakdanjo šolo, ter jih že zgodaj veselé razna ročna dela. Zatorej predlagam, naj se ta pouk namesto v III., že v I. razredu nekoliko pričénja, in sicer: v I. in v II. razredu po 1 uro.

Pri učni tvarini pa naj se preuredí namesto Dritte Classe: Erste, zweite und dritte Classe (1., 2. und 3. Schuljahr): Häckeln und Stricken.

IX. Umno gospodinjstvo.

Temu predmetu do zdaj ni bilo odločenih posebnih ur; §. 15. postave s 14. maja 1869. l. pa velj: „Učiteljice in podučiteljice v dekliških šolah naj praviloma poučujejo deklice tudi v ženskih ročnih delih in v gospodinjstvu, za kar se ima napraviti poseben šolski razdel“. V šolski noveli z 2. maja 1883. l. pa so v tem paragrafu izpuščene besede: „in v gospodinjstvu“ („in der Haushaltungskunde“). Zatorej naj se opómnja v učnem črtežu o „umnem gospodinjstvu“ izpusti.

Po tej razdelitvi učnih ur mej posamezne predmete in razrede bi se štelo

v I. razredu	20 učnih ur, 1 več,	kakor do zdaj;
„ II. „	20 „ „	1 manj, „ „ „
„ III. „	25 „ „	1 več, „ „ „
„ IV. „ (I. in II. odd.)	26 „ „	2 manj, „ „ „
„ V. „ (I. in II. odd.)	27 učnih ur.	

Sklepaje svoje poročilo slavni skupščini priporočam nasvetovane predloge, da bi jih vzprejela in da bi jih naša odposlanca v prihodnjo deželno učiteljsko konferencijo v tem smislu naznanjala in podpirala“. (Dalje prih.)

D o p i s i.

Iz Koperskega okraja, v 11. dan junija 1884. l. (Četrtni redni občni zbor »Slovenskega učiteljskega društva za Koperski okraj« v 29. dan minulega meseca v Klanci.) — Prav vesel dan imeli smo učitelji iz Koperskega okraja v dan tega shoda. Zgodaj zjutraj začeli smo se zbirati in precej pri prihodu razveselili smo se nas pozdravljajočih slovenskih trobojnic, vihrajočih raz zborovanju in vkupnemu obedu določeni mesti. Še bolj pa nas je obradostila vest, da se bomo mogli pred zborovanjem udeležiti sv. maše, s kojo nas je v svoji dobroti pričakoval prečastiti gosp. kanonik Jurij Jan, dekan Dolinski, mnogozaslužni občeznani rodoljub in vrli šolski prijatelj. Bodi mu s tem izrečena prisrčna zahvala za blago postrežljivost! Svesti si resnice: »Z Bogom začni vsako delo, pa bo dober tek imelo«, šli smo ob 9. uri k sv. maši, pri koji smo učitelji, da-si nepripravljeni, prav spodbudno peli. Po sv. maši zbrali smo se v šolski sobi, kjer predsednik, pozdravivši došle gg. učitelje posebno pa prečastitega g. Jana, domačega duhovnika, častitega g. Iv. Šveta in druge, ki so nas počastili sè svojo navzočnostjo, pričnè zborovanje. Prva točka dnevnega reda, da-si po pomoti nenaznanjena v dotičnem vabilu, bil je praktičen pouk slovnice v četrtem šolskem tečaju. Iz predavanja razvideli smo, da si gosp. Grahli, učitelj v Klanci, hvalevredno in uspešno prizadeva, da že zgodaj seznanj svoje učence z vsemi lepotijami našega milega materinega jezika in tako gladi pot pravilnemu govoru mej prosto ljudstvo, kar je gotovo neprecenljive vrednosti. Po končanem pouku odšli so otroci domov, in pričela se je vsestranska kritika, koje pa ne mislim tukaj ponovljati, ker to bi bilo preobširno. Omenim le, da je bila ocena jako poučljiva za učitelje in kakor težko je ljudem vstreči, izpala je ista vendar za gosp. Grahli-ja po vsem povoljno. Hvala mu za trud! Takova poučevanja so pri učiteljskih zborovanjih zeló umestna in mnogo pripomorejo k izboljšanju pouka v pojedinih šolah. Iz tajnikovega poročila, o društvenem delovanju v minolem letu povzamem, da je imelo društvo lansko leto jedno občno zborovanje in tri odboreve seje. Potom prošnje doseglo je društvo, da bodo dotične oblasti pomnožile število članov v dosedanjih krajnih šolskih svetih, tako, da bode vsaka, od sedeža krajnega šolskega sveta oddaljena šola imela v njem po jednega člana. Društvo je sicer prosilo, da bi se pomnožili krajni šolski svéti sami, da bi mogli potem uspešno delovati, kar jim pa zdaj, imajočim po 7 in še več šol, v svojem delokrogu, skoraj ni mogoče. — Lani poročal sem enkrat, da smo si ustanovili društveno knjižnico, nadejaje se, da nam knjige za-njo darujejo razni dobrotniki; v dopolnitev tega pa letos z veseljem konstatujem, da se nismo prevarili, in je bila naša nada po vsem opravičena, kajti knjižnica šteje zdaj že nad 60 knjig, koje so, z malimi izjemami, darovali skoraj vse naši društveniki. Vsem tem dobrotnikom tudi srčna hvala, posebno pa prečastitemu gospodu Vekoslavu Spinčiču, c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku in deželnemu poslancu, koji nam je blagovoli

darovati mnogo lepih knjig! Razven tega obljubili so nam knjig tudi drugi gospodje, tako da bode naša knjižnica štela v kratkem nad 100 zvezkov dobrih knjig. — Društveni blagajnik, gosp. Kristislav Bogatec, povedal nam je, da ima društvo 43 udov. Lepo število! Po računu prese-gajo dohodki troške za nad 10 gld., koja vsota bi se pa še več nego podvostrčila, ako bi ne-kateri, in gotovo ne zgrešim, če rečem mnogi, ne zaostajali z društenino. Gg. društeniki spomnite se o priličnem času društvene blagajnice, koje društena knjižnica zelo potrebuje v pomoč! Denar gotovo ne bo zavržen. Pregledovalci računov bili so izvoljeni: gosp. Anton Grahli, učitelj v Klanci; gosp. Josip Valentič, učitelj v Lazaretu pri Kopru in gosp. Peter Medvešek, učitelj v Brezovici. Po tej volitvi razpravljaj je gosp. Valentin Preložnik, učitelj v Borštu, jako zanimiv téma: »Učitelj naj napreduje na podlogi svojega naobraženja!« G. poro-čevalec nam je s tem prav vstregel in zahvalivši se mu za obilni trud, prosili smo ga enoglasno, da blagovoli svoje poročilo priobčiti v kakem šolskem listu, kar nam je tudi obljubil. — Za gosp. Preložnikom imel bi bil govoriti gosp. Leopold Krapš, učitelj v Ospu: »Kako gojiti v národni šoli avstrijsko domoljubje?« a zbog kratkega časa, prosili smo ga, naj to točko odloži za prihodnjič. — Odbor društva je v eni svojih sej pretresal društena pravila in sklenil ista nekoliko izpremeniti. Vsled tega je poročal gosp. Andrej Vrtovec o premeni društenih pravil glavni skupščini, da jih ta odobri in da se potem predložé gospodski, da jih potrdi. Glavna skupščina je z malo razliko pravila vzela na znanje in vzprejela, in tako bodemo kmalu stopili v javnost z novimi pravili, po katerih naj bi društvo uspešno napredovalo! Pri sledeči volitvi društenega vodstva bil je izvoljen ves prejšnji odbor, izvzemši gosp. Valentiča. V novem odboru so: gosp. Alojzij Bunec, predsednik; gosp. Andrej Vrtovec, podpredsednik; gosp. Miroslav An-žlovar, tajnik in društveni knjižničar; gosp. Kristislav Bogatec, blagajnik; gosp. Valentin Pre-ložnik in gosp. Josip Valentič, društveni pevovodja, odbornika. — Razni običajni navsvéti so vsled pozne ure izostali, in gosp. predsednik s trikratnim »Živio« presvitlemu cesarju zaključí zbor-ovanje. Vkupni obed, h kateremu smo prišli še le blizu tretje ure popoldne, nam je dobro ugajal. »Privezavši si nekoliko dušo«, začeli so se vrstiti živahni pogovori, mile pesni in vsakovrstne na-pitnice. Mej vsemi napitnicami nas je najbolj razveselila ona, koje je narisavši poprej kratko pa temeljito važnost in neobhodno potrebo vkupnega delovanja učiteljstva in častite duhovščine pri ljudski odgoji, napil vzajemnosti in slogi mej gg. duhovniki in učitelji prečastiti gosp. kanonik Jan. — Kar iz srca pride v srce sega in hvaležno pripoznam, da smo bili vsi učitelji najpri-jetnejše iznenadeni, zaslišavši navduševalne in vzpodbudne besede k vzajemnemu delovanju dveh stanov, ki na bodočnost našega slovenskega ljudstva najbolj vplivata. Mejsebojna podpora ob-rodila bode gotovo stoteren sad, mej tem ko nesloga vse uniči. Potem je prišlo na vrsto petje. Da bi se pa o takih prilikah mogli tim nasladneje razveseljevati z ubranim, lepoglasnim petjem, osnovali smo zraven tudi pevski zbor, pod pevovodjem gosp. Josip Valentičem. Podvzetje je zaradi krajevnih razmer sicer nekoliko težavno, pa dobra volja in vztrajnost vse premaga. V pri-jetni družbi, nahajajoče se v ugodnih okolnostih, čas hitro gine. Komaj smo se v najlepši bratovski slogi malo porazgovorili in našalili, jelo se je že mračiti in morali smo se razstati, se vé, da s trdnim sklepom, da se, čim prej zopet snidemo na takov shod, ki je najboljše sredstvo za nadaljno izomiko učiteljevo in mu zraven tega pripravi vesel dan mej sotrudniki, ki delé ž njim žalost in veselje. Razšli smo se s prisrčnim: »Na zdar in svidenje!«

Iz Ljubljane. (Preizkušnje o zrelosti na c. k. izobraževališčih za učitelje in učiteljice.) Pri pismeni preizkušnji od 9. do 14. preteč. m. so učiteljski pripravniki dobili te-le vprašanja. Iz pedagogike: Die Lectüre im Dienste der Erziehung. Wesen und Anwendung des dogmatischen und des genetischen Verfahrens beim Unterrichte sind zu besprechen. Haupt-momente aus der Biographie des Comenius. — Iz nemščine: Welche Bedeutung hat der Wald im Haushalte des Menschen? — Iz slovenščine: *Poljedelstvo podloga telesnemu in duševnemu blagostanju človešta.* — Iz zemljepisja: Geographische Länge und Breite. — Eine Donaureise durch Oesterreich-Ungarn (für Schüler behandelt. Die hervorragenden Industrie- und Handelsorte Oesterreich-Ungarns. — Iz zgodovine: Die grichischen National-Festspiele. Kaiser Karl IV. Der österreichische Reichsrath. — Iz matematike: Zu wie viel Percent geben 4320 fl. in 2 Jahren 8 Monaten 691,2 fl. Interessen? $\frac{5+x}{3 \times x} - \frac{8-3x}{x} = \frac{2x}{x-2}$. In einem gleichschenkligen Tra-peze betragen die beiden Paralleseiten 5 m. und 3,2 m., die Nichtparalleseite 1,5 m.; wie gross ist die Seite eines inhaltsgleichen gleichseitigen Dreieckes? Die Mantelfläche eines senkrechten Kegelstumpfes beträgt 21,195 m.², die Halbmesser seiner Grundflächen aber 1,7 m. und 1 m.; wie gross ist die Oberfläche eines inhaltsgleichen Würfels? — Iz prirodopisa: Das Blutkreislauf-

system des Menschen (mit Zeichnung). Die Compositen; allgemeine Merkmale derselben; Beschreibung einiger. — Iz prirodoslovja: »Blitz und Donner und der Blitzableiter; dieses Thema wäre in einer höhern Classe der Volksschule methodisch zu behandeln. Der Kohlenstoff, sein Vorkommen, seine Eigenschaften, seine Verwendung und seine wichtige Rolle im Haushalte des Menschen und der freien Natur. — Na izobraževališči za učiteljce: Iz pedagogike: Wie wird die Concentration des Unterrichtes erreicht? Es sind die wichtigsten Erziehungs- und Unterrichts-Grundsätze des Comenius anzuführen. — Iz nemščine: Was die Donau zu erzählen weiss. — Iz slovenščine: *Ljudska učilnica vir prave omike*. — Iz zemljepisja: Vortheile und Anwendung der mercatorischen Landkartenprojection. Erklärung und Eintheilung der Thermen sammt Anführung der wichtigsten Thermen Oesterreich-Ungarns. Das Fluss-System der Save ist im Detail darzustellen. — Iz zgodovine: Julius Cäsar als Feldherr und Staatsmann, kurz geschildert. Uebersicht der Regierung Karl VI. — Iz matematike: Welchen Wert hat ein am 15. Juli fälliger

Weschsel über 650 fl. am 20. Mai, wenn er mit 5% Discout discountiert wird? $\left(\frac{x}{4} + 2\right)$
 $\left(\frac{x}{4} + 1\right) = \frac{x-2}{3} \left(\frac{x}{2} + 2\right)$. In einem senkrechten Kegel beträgt der Radius der Grundfläche 5 dm., die Höhe 12 dm.; a) wie gross ist seine Oberfläche, b) wie gross ist sein Cubikinhalt? Die Oberfläche eines Würfels sei 3456 dm²; wie gross ist der Unterschied zwischen seinem und dem Volumen der ihm eingeschriebenen Kugel? — Iz prirodopisa: Das Nervensystem des menschlichen Körpers ist eingehend zu beschreiben und die normale Thätigkeit desselben zu erörtern. Charakteristische Merkmale der Lippenblütler; Beschreibung der wichtigsten Arten derselben. — Iz prirodoslovja: Das Barometer, Herstellung, Einrichtung und Anwendung desselben. Der Phosphor; Vorkommen, Gewinnung, Eigenschaften und Gebrauch desselben.

— Matura izvrševala se je na moškem izobraževališči dné 30. junija, 1., 2., 3. in 4. julija. Izprašanih bilo je 33 pripravnikov, izmed katerih je 24 izpit napravilo z dobrim vspehom, 9 pa jih sme iz jednega predmeta izpit za dva meseca ponavljati. Izmed 33 izprašanih pripravnikov je 24 sè slovenskim in nemškim učnim jezikom, 9 pa samo z nemškim. — Matura na ženskem učiteljšči bila je dné 5. in 7. julija. Oglasilo se je 6 privatnih gojenk, in sicer 4 iz nunskega samostana v Ljubljani, 2 pa iz Škofje Loke, 3 pa so skušnjo ponavljale. Izmed 9 izprašanih dostalo je 7 izpit z dobrim vspehom, jedna sme izpit ponavljati čez dva meseca in jedna ponavljati čez leto dni. Četrtega razreda na ženskem učiteljšči letos ni bilo.

— Iz seje c. k. deželnega šolskega svéta za Kranjsko 13. junija t. l. O jezikovi uredbi v mestnih ljudskih šolah in o napravi zasebne deške ljudske šole z nemškim učnim jezikom se je potrebno ukrenilo. — Izpraševalna komisija za ljudske in meščanske šole je poročevala o preizkušnjah učit. zmožnosti, ki so se vršile v Ljubljani meseca aprila t. l. — Ljudski šoli v Bevkah dovoli se ekskurendno poučevanje, in enorazrednica v Dolu razširi se v dvorazrednico. — Pravila za hišni red v tukajšnji deški sirotišnici se z nekaterimi premeni odobrijo. — Učni črtež meščanske šole v Krškem predloži se višji šolski oblasti. — Izkazi o porabi dovoljenih doneskov za kmetijske namene 1883. l. predlagajo se sl. c. k. ministerstvu. — O rabi neke šolske knjige poroča se sl. c. k. ministerstvu. — Reši se več prošenj za všolanje in izšolanje, za službe, nagrade in podpore.

— Pedesetletnico svojega obstanka je 6. t. m. praznovala trgovinska šola g. Ferd. Mahrova v Ljubljani.

— † France Ks. Kramar, kanonik stolne cerkve Ljubljanske i. t. d., umrl je 30. preteč. m., star 83 let. Pokojnik je bil nekđaj tudi kot dekan v Stari Loki vrli šolski nadzornik in podpornik učiteljstva, katero ga bode ohranilo v blagem spominu.

— Vse p. n. častite g. g. poluletne naročnike uljudno prosimo, da bi blagovolili poslati naročnino za drugo polovico tega leta za „Učiteljskega Tovariša“. Tudi g. g. naročnike, ki so se zakasnili z vplačevanjem za prejšnji čas, uljudno spominjamo njih obljube.

„Učiteljski Tovariš“ stane vse leto 3 gld., pol leta pa 1 gld. 50 kr. Novim naročnikom še lahko ustrezamo z dozdanjimi številkami.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na c. k. rudarski šoli v Idriji V. učit. služba s 450 gld. letne plače in z 90 gld. službine doklade, do 2. avg. t. l.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Fr. Gabršek, učit. pri Zidanem Mostu, dobil je II. učit. službo v Radečah (v Krškem okraji), in g. Ferd. Vigelè, učit. v Zagradcu, imenovan je učiteljem na Robu (v Kočevskem okraji). — G. Leop. Žorž, učitelj v Idriji, je umrl. — Čast. s. Angela Šolar, učiteljica v uršul. samostanu v Škofji Loki, je 27. junija t. l. umrla. R. I. P.!

Popravek: V 13. številki let. „Učit. Tov.“ čitaj na strani 202, v 18. v. od sp.: „Do zdaj ni ga še bilo mej Slovenci moža, ki bi bil za slovensko mladino bolj skrbel od Slomšeka, ter jo v vsem lepem in dobrem vodil, (a ne: v vsem in dobrem . . .).“

Listnica uredništva. Vsem blagim g. g. podpornikom in dopisovalcem: Hvala za poslano! Pride vse o priliki. Ako bi „Tov.“ večkrat na mesec izhajal, bi se vé da mnogim bolj ustrežal, a kaj, ko mu manjka denarne zaloge in ko vedno več naročnikov zaostaja z naročnino.

Listnica upravnitva. Gosp. A. Š. v M.: 1 gld. 50 kr. prejeli in vknjižili za prvo polovico 1884. l. — Gosp. A. V. v M.: 1 gld. 50 kr. prejeli in vknjižili za drugo polovico 1884. l. — Gg. učiteljem deške šole v K.: 1 gld. 50 kr. prejeli in vknjižili za prvo polovico 1884. l. — Gosp. A. K. v D.: 1 gld. prejeli; za tekoče leto plačati imate tedaj še 2 gld. naročnine. — Preč. gosp. P. K. v Z.: Za l. 1884. 3 gld. hvaležno prejeli. — G. P. G. v Z.: 1 gld. 50 kr. prejeli in vknjižili za drugo polovico 1883. l.; 15. jan. t. l. prejetih 1 gld. 50 kr. pa smo vknjižili za prvo polovico lanskega leta. Naročnina za tekoče leto z 3 gld. je tedaj še na dolgu.

Razpis učiteljskih služeb.

V c. k. okrajnem glavarstvu v Celji razpisujejo se z začetkom zimskega šolskega polletja 1884/5 naslednje učiteljske službe:

Učiteljeva služba v Keblu, pošta v Konjicah, IV. plačilni razred in stanovanje.

Podučiteljeve službe: v Grižah, pošta v Žavci; pri Novi Cerkvi, pošta v Vojniku; v Šent-Petru v Savinjski dolini, plača IV. razreda; v Šent-Pavlu pri Pragwaldu, plača III. razreda, vse v šolskem okraji Celjskem; v Šmartnem pri Gornjem gradu v šolskem okraji Gornjegrajskem; v Gorenji Rečici, pošta v Laškem, in v Dolu, pošta v Hrastniku, v šolskem okraji Laškem, plača v III. razredu; potem pri sv. Duhu pri Ločah, v šolskem okraji Konjiškem, plača IV. razreda.

Pri službah v Grižah, Šmartnu na Gornji Rečici in v Dolu je tudi prosto stanovanje in sicer v Gornji Rečici v prostranem na novo postavljenem šolskem poslopji. Pri poslednji službi je tudi užitek velicega zemljišča.

Potem se tudi namešča vkupno mesto obrtne učiteljice za Zreče in Stranice z letno nagrado 130 gold. a dolžnost za poučevanje 9 ur na teden skozi 10 mesecev v letu.

Pri vseh službah se tudi zahteva znanje slovenskega jezika; pri službi v Keblu se tudi zahteva spričevalo sposobnosti za pomožno poučevanje v krščanskem nauku.

Prošnje do 25. julija 1884. l. pri dotičnih okrajnih šolskih svetih.

V Celji, v dan 2. julija 1884. l.

C. k. namesta. svetovalec:

Haas l. r.

Spomin na Mozirje.

Blagorodnemu gospodu Josipu Lipoldu, starosti „Savinjskega Sokola“ itd., iz prilike blagoslovljenja Sokolske zastave 1. junija 1884. l. posvetila Ante Sochor in Ivan Gabršek. V Ljubljani, 1884. Natisnil in založil R. Milic. — Dobiva se v tiskarni R. Milica v Ljubljani iztis po 15 kr., po pošti 2 kr. več.